

Roth Janse

Wat drommel losje met dit fjer in myn tanden —
Nou Mijster Icurian, hou op je doet me fier.
Nijf lute lieue wyf, och Top, ich wriagt myn handen
Tut twitick swym, loep hien hael Doctor Lubbert hier.

Roth Vries

CENTRAAL
MUSEUM
UTRECHT

Agnietenstraat 1
Maliebaan 42

April 1964

HET
KUNSTWERK
VAN DE
MAAND

Het afgebeelde kunstwerk is gedurende de
maand april geëxposeerd in de hal van het
Centraal Museum, Agnietenstraat 1.

(Buslijnen 8 en 11)

Andries Both (1612/13—1641): Het gevoel
Ets door Jan Both (ca. 1620—1652) - 22,3 x 17,3

Op de afbeelding zien wij een kwakzalver-„tandarts”, zoals die in de 17e eeuw de dorpen afreisden, bezig met zijn hardhandig bedrijf. Een eenvoudige dorpeling heeft zich tot een „behandeling” laten overreden en enkele buurtgenoten hebben zich nieuwsgierig rond dit tweetal geschaard, belust op het spektakel. De 17e eeuwse opvattingen over amusement zijn in onze ogen vaak wat ruw; zowel een terechtstelling als een pijnlijke doktersbehandeling, zoals hier afgebeeld, vormden veelal een openbaar verzetje en de vrolijkheid, in feite leedvermaak, valt op deze ets onmiskenbaar van de gezichten der toeschouwers af te lezen. Om het nog duidelijker te maken zijn de wanhopige kreten, die de patiënt slaakt, op rijm onder de prent afgedrukt:

Wat drommel doeje met dit Yser in mijn tanden
Hou Miester Ieurian, hou op je doet me sier.
Help Iutje lieue wijf, och Fop, ick wringh mijn handen
Iut Iut ick swym, loop heen hael Doctor Lubbert hier.

Ondanks dit rauwe en hartige realisme, dat niets aan duidelijkheid te wensen overlaat, heeft deze ets, zoals zo vaak voorkomt in de 17e eeuw (wij wezen hier al op in een vorige folder), toch ook nog een zinnebeeldige betekenis. De ets behoort namelijk tot een serie van vijf van dergelijke voorstellingen van direct uit het boerenleven geputte gebeurtenissen. Deze nu horen bij elkaar, doordat ze elk één van de vijf zintuigen symboliseren. De pijn van onze boer is het zinnebeeld van het gevoel. De andere zintuigen worden weergegeven door afbeeldingen van respectievelijk een pannekoekenverkoopster (de smaak), een zingend gezelschap (het gehoor), onzindelijke kleine kinderen (de reuk) en een brillenkoopman (het gezicht).

Van Andries Both zijn dergelijke schilderachtige boerentafereltjes, met bijna caricaturale figuren, steeds met een humoristische inslag, vooral als schilderijen bekend. Met zijn broer Jan, de schilder van zonnige, stemmingsrijke Italiaanse landschappen, woonde Andries, zoals zoveel Utrechtse meesters, in de 30-er jaren van de 17e eeuw een paar jaar in Rome. Toen de beide broers in 1641 op de terugreis waren naar Holland kwam Andries ongelukkigerwijze in Venetië te verdrinken. Dat Andries' scènes uit het boerenleven in de 17e eeuw wel populair waren, blijkt uit het feit dat Jan deze serie van vijf zintuigen als ets heeft vermenigvuldigd. Hij deed dit met dezelfde subtiële etstechniek waarmee hij ook zijn eigen landschappen in prent heeft gebracht: losjes en gemakkelijk, maar toch fijn gedetailleerd en met een genuanceerde licht- en donkerwerking.

Zo zien wij in deze ets een vruchtbare samenwerking tussen twee Utrechtse kunstenaars uit de eerste helft van de 17e eeuw.